

ER PÆDAGOGUDDANNELSEN EN "OMMER"?

PÆDAGOGUDDANNELSEN ER ATTER UNDER LUP
– FEM KRITISKE NEDSLAG

Så er det igen blevet tid til at se pædagoguddannelsen efter i sømmene. Undervisningsministeriet har netop sendt opgaven med at evaluere pædagoguddannelsen anno 2007 i udbud. Børn og Unge Forskning har sat lektor Peter Ø. Andersen stævne for at høre, hvorfor pædagoguddannelsen trænger til en justering. Han er en del af Undervisningsministeriets følgegruppe, som har udarbejdet kommissoriet for evalueringen. Her slår han ned på fem kritiske forhold i den aktuelle pædagoguddannelse.

Af Peder Holm-Pedersen / Foto: colourbox

1 DET STRANDER PÅ DET POLITISKE BORD OM PRAKTIKKEN

Pædagoguddannelsens praktikforløb udgør i alt 15 måneder af den trehalvt år lange uddannelse. Praktikken består af en tre måneders SU-finansieret øvelsespraktik på 1. studieår og to gange et halvt års lønnet arbejdspraktik på henholdsvis 2. og 3. studieår.

I den lønnede arbejdspraktik indgår den studerende i praktikstedets normering og arbejdsvilkår på lige fod med de andre ansatte.

Peter Ø. Andersen er ikke begejstret for pædagoguddannelsens praktikforløb. Han siger: "Der er mange gode faglige grunde til at være i en arbejdspraktik. Det giver den studerende muligheder for at snuse til faget. Men det er meget få, der kan argumentere fagligt for, at arbejdspraktikken skal udgøre et helt år af uddannelsen. Det er meget usædvanligt, både i forhold til andre mellem lange uddannelser i Danmark og i forhold til, hvordan man gør det i andre lande." Peter Ø. Andersen mener,

at de lange praktikperioder generelt giver en skæv vægtning med for lidt tid til faglig fordybelse på uddannelsesstedet. Han fremhæver særligt to problemer ved ordningen:

"Man må spørge sig selv, om et helt års arbejdspraktik er den bedste måde at bruge praktikperioden på. Det mener jeg ikke, det er. Jeg så gerne en mere alsidig praktik, der også gjorde det muligt at udvikle faglige kompetencer på andre måder end ved alene at øve sig i at indgå i den praktiske hverdag fra dag til dag, som i arbejdspraktikken." I forbindelse med evalueringsrapporten, der blev udarbejdet i 2003, foreslog Peter Ø. Andersen og de andre, der var involveret i arbejdet med rapporten, at man i stedet havde fire forskellige praktikker i løbet af uddannelsen: en øvelsespraktik, en lønnet arbejdspraktik, en undersøgelsespraktik og en fordybelsespraktik. "De forskellige former for praktik vil skabe bedre muligheder for, at den studerende lærer at forholde sig undersøgende, kritisk, reflekterende og kreativt til det pædagogiske arbejde og til, hvordan det kan udvikles. De aspekter kan være svære at få med, hvis man hele tiden står i en arbejdsrelation til børn, kolleger og forældre, som man gør det i arbejdspraktikken," siger Peter Ø. Andersen.

Det andet problem, han peger på, handler om de studerendes begrænsede muligheder for selv at vælge praktikplads: "Der er hvert år et fast antal praktikstillinger, som skal dækkes, og det er dem, de studerende kan vælge mellem. Derfor bliver mange studerende nødt til at tage et praktiksted, som egentlig ikke passer ind i deres hidtidige faglige udvikling eller modsvarer deres faglige interesser. Det er med andre ord lidt tilfældigt, om man får mulighed for at fordybe sig i den faglige retning, man gerne vil, og det er meget uheldigt."

Peter Ø. Andersen står ikke alene med den generelle kritik af praktikordningen. Den er blevet rejst fra flere sider og gennem flere år. Men hvorfor er ordningen så ikke blevet ændret, når nu kritikken af den er så gennemgående? Peter Ø. Andersen har et bud:

"Forhandlingerne om at få ordningen ændret synes altid at strandes på det politiske bord. I den nuværende ordning indgår praktikanterne som en reel arbejdskraft og dækker et stort antal stillinger i de kommunale budgetter. Det ser ikke ud til, at de forskellige politiske aktører kan finde ud af, hvem der skal betale, hvis de mange praktikstillinger skal erstattes af noget andet."

2 HVOR POKKER KOMMER DE FAG EGENTLIG FRA? OM FAGRÆKKEN

Pædagoguddannelsens fagrække består af de tre obligatoriske fag: Pædagogik, Dansk, kultur og kommunikation, Individ, institution og samfund plus ét af følgende linjefag efter den studerendes valg:

Sundhed, krop og bevægelse

Udtryk, musik og drama

Værksted, natur og teknik.

Peter Ø. Andersen hæfter sig i første omgang ved to forhold i forbindelse med rækken af fag, som de studerende på pædagoguddannelsen skal igennem: "Når man ser på fagrækken udefra, er det uklart, hvor pokker de fag egentlig kommer fra. Er det fag, der er vokset ud af en bestemt fagtradition, eller er de tænkt didaktisk, fordi man mener, at

”Jeg er faktisk ikke sikker på, at de kandidater, som vi her på Københavns Universitet uddanner over fem år, ville kunne nå at lære alt det, som de pædagogstuderende skal i henhold til fagbeskrivelserne.”

Peter Ø. Andersen, lektor i pædagogik ved Københavns Universitet.

det er de fag, der på bedste vis kvalificerer de studerende til det pædagogiske arbejde?” spørger Peter Ø. Andersen. "Dertil kommer, at fagene er beskrevet afsindigt ambitiøst. Der er næsten ingen grænser for, hvad de studerende skal nå at lære på den korte tid. For eksempel skal man kunne forholde sig til komplicerede videnskabsteoretiske aspekter af det, man laver. Det har jeg meget svært ved at se, at man kan gøre på en meningsfuld måde på den korte tid, der er til rådighed. Jeg er faktisk ikke sikker på, at de kandidater, som vi her på Københavns Universitet uddanner over fem år, ville kunne nå at lære alt det, som de pædagogstuderende skal i henhold til fagbeskrivelserne. Det gør fagbeskrivelserne en smule utroværdige og svære at forholde sig til."

De to forhold betyder ifølge Peter Ø. Andersen, at det er svært for såvel undervisere som studerende at få et klart billede af, hvad de enkelte fag i virkeligheden går ud på, hvorfor man har dem, hvad det er, man forventes at lære og vil blive målt på til eksamen. "Mange undervisere kommer sandsynligvis til kort, når studerende spørger, hvorfor de skal lære det ene og det andet, og hvad de skal med bestemte fag. Ligesom mange studerende kan føle sig usikre på, hvad der forventes af dem i de enkelte fag," siger Peter Ø. Andersen.

Han tilskriver en del af uklarhederne i fagrækken deres tilblivelsesproces: "Fagkonstruktionen er langt hen ad vejen resultat af en langstrakt politisk proces, hvor uddannelsens forskellige interessenter fik hvert sit. De fik faktisk betragtelig indflydelse på udformningen af uddannelsen – som en slags politisk kompensation for centralmagts og daværende undervisningsminister Bertel Haarders stramninger af uddannelsen," siger Peter Ø. Andersen og refererer blandt andet til John Gulløv, der i artiklen 'For hvis skyld uddanner vi?' har beskrevet den politiske proces, der ledte til udformningen af den aktuelle fagkonstruktion. "Spørgsmålet er selvfølgelig, om det er den bedste didaktiske ramme at arbejde ud fra – når fagrækken og måden, det faglige indhold beskrives og vurderes på, bliver et konglomerat af alle mulige politiske interesser i stedet for faglige eller didaktiske overvejelser. Sådan er det måske altid i de politiske processer. Ikke desto mindre giver det uklarheder for de implicerede i uddannelsen, dvs. studerende og undervisere. Man kommer næppe langt ved at give en politisk forklaring, når man som underviser står over for de studerende: 'Jamen, det fag skal vi jo have i denne udformning, fordi det var resultatet af den politiske proces.'"

PETER Ø. ANDERSEN

Lektor i pædagogik ved Københavns Universitet. Han har længe beskæftiget sig med pædagoguddannelsen. I 2003 var han med til at udarbejde en evalueringsrapport af uddannelsen i Danmark, ligesom han har deltaget i arbejdet med at evaluere den norske pædagoguddannelse og de tilsvarende svenske uddannelser. Desuden er han med i den følgegruppe, som Undervisningsministeriet har nedsat, og som skal rådgive ministeren om pædagoguddannelsen. Det er følgegruppen, der har udarbejdet kommissoriet for den evaluering af pædagoguddannelsen, der skal sættes i værk hen over efteråret.

NY EVALUERING AF PÆDAGOGUDDANNELSEN

Evalueringen skal undersøge, dels om de politiske intentioner og formål med ændringerne i pædagoguddannelsen ved reformen 2007 er opnået, dels om uddannelsen giver de færdiguddannede kompetencer, der dækker behovet på det pædagogiske arbejdsmarked. Evalueringen skal udarbejdes i løbet af efteråret 2011, og den endelige rapport skal foreligge februar 2012.

Kilde: Projektbeskrivelse for evaluering, Undervisningsministeriet.

3 OPDELINGEN MATCHER IKKE DEN PÆDAGOGISKE VIRKELIGHED OM SPECIALISERINGEN

Med reformen fra 2007 skal den studerende vælge at specialisere sig inden for et af følgende områder: Børn og unge, Mennesker med nedsat funktionsevne, Mennesker med sociale problemer.

Peter Ø. Andersen mener, at man med opdelingen i specialiseringsområder er tilbage til noget, der ligner tiden før 1992, hvor man genfinder konturerne af samme opdeling inden for de daværende børnehave-, fritids- og socialpædagoguddannelser. Peter Ø. Andersen ser flere problemer ved opdelingen: "Opdelingen matcher ikke den pædagogiske virkelighed. Det vil sige, at det pædagogiske arbejde, der venter de studerende, ikke er givet ved klart definerede pædagogiske brugergrupper, sådan som opdelingen lægger op til. Den pædagogiske virkelighed er mere sammenblandet." Desuden ender mange af de pædagogstuderende, der for eksempel har valgt at specialisere sig inden for Mennesker med nedsat funktionsevne eller med sociale problemer, alligevel med at arbejde inden for det normale pædagogiske område, det vil sige med børn og ung, fortæller Peter Ø. Andersen.

Men selv hvis der var korrespondance mellem opdelingen og arbejdsmarkedet, mener Peter Ø. Andersen ikke, at specialiseringen nødvendigvis er et godt didaktisk princip at strukturere uddannelsen efter: "Man overser, at der på tværs af det store og forskelligartede pædagogiske felt er langt flere fællestrekk, end der er forskelle. Med opdelingen risikerer man at styrke de studerende i at tilstræbe en eksklusiv faglig identitet. Tidligt i deres pædagogiske udvikling kan de lægge sig fast på en faglighed, som de betragter som værende markant forskellig fra de fagligheder, der gør sig gældende inden for de andre pædagogiske områder. Derved kommer de studerende til at

afskære sig fra en række faglige muligheder og fordybelser, før de rigtigt ved, hvad det pædagogiske felt indeholder."

Peter Ø. Andersen ser opdelingen som et uheldigt forsøg på at orientere uddannelsen direkte efter det, de studerende skal lave bagefter: "Det er selvfølgelig i høj grad en politisk diskussion, i hvilket omfang uddannelse skal kobles direkte til arbejdsmarkedet, eller om man omvendt skal udnytte, at uddannelsessystemet netop er afsondret fra arbejdsmarkedet og dermed muliggør, at man orienterer sig bredt og fordyber sig i forskellige faglige problemstillinger. Når man uddanner til så bredt et felt som det pædagogiske, er det min overbevisning, at det bør være almene og eksemplariske situationer, man arbejder med, så man ruste den studerende bredt," siger Peter Ø. Andersen.

4 DET KOSTER, NÅR VI TALER UDVIKLING OG NYTÆNKNING OM CENTRALISERING OG STANDARDISERING

Siden 1992 er der ifølge Peter Ø. Andersen sket en tiltagende centralisering og harmonisering af pædagoguddannelsen. Denne tendens bliver forstærket med reformen i 2007, hvor stadig flere elementer af pædagoguddannelsen bliver bestemt centralt. Peter Ø. Andersen er kritisk over for denne tendens. Han henviser blandt andet til den norske pædagoguddannelse, som han selv har været med til at udarbejde en omfattende evaluering af: "Den væsentligste forskel på den norske og den danske pædagoguddannelse er, at man i Norge har fastholdt en mere åben styring af uddannelserne. Hvor vi i Danmark ikke blot har fået en strammere rammestyring, men også en indholdsmæssig styring af uddannelsen, er det i Norge stadig op til de enkelte uddannelsessteder, hvordan de inden for nogle brede rammer vil strikke uddannelsen sammen. Sty-

ringsmæssigt er det interessant, at to så ens lande har så forskellige styringsrationaler.”

Er der så noget, Peter Ø. Andersen mener, vi kan lære af det norske system? ”Det enkelte uddannelsessteds frihed til at forme den udbudte uddannelse har mange positive sider. På den måde kan den enkelte pædagoguddannelse vælge at have særlige fokuspunkter,” siger han. En større grad af decentral styring kan også være en del af svaret på den udfordring med faldende søgning, som mange uddannelses-

steder uden for de store byer står med, fortæller Peter Ø. Andersen: ”I Norge, hvor de jo er glade for friluftsliv, er der for eksempel mange af uddannelsesstederne, der har udnyttet deres placering uden for de store byer og tæt på naturen til at oprette særlige friluftslinjer. På den måde kommer de studerende ud med nogle bestemte kvalifikationer, man ikke kan få andre steder, og som gør institutionerne i udkanten mere attraktive, så det hele ikke rykker ind til byerne.” En mere åben tilgang til pædagoguddannelsens indhold vil også befordre udvikling og nytænkning. ”Uddannelsen bliver mere fleksibel og nytænkende, når de mennesker, der er i uddannelsessystemet, har mulighed for at

udnytte deres erfaringer og omsætte gode ideer til, hvordan tingene kunne gøres. Den type løbende fornyelse af systemet nedefra har det svært med den centrale styring af uddannelsen,” siger Peter Ø. Andersen. Harmoniseringen og standardiseringen af pædagoguddannelsen har sit udspring i et ønske om at effektivisere og sikre, at folk har mulighed for at flytte fra Kolding til København uden at skulle spille en masse tid med at vente på, at de rigtige fag bliver udbudt, fordi uddannelserne ikke passer sammen, fortæller Peter Ø. Andersen: ”Men omkostningen ved den gevinst er, at der ikke kan rykkes på noget som helst ude på uddannelsesstederne, og det koster, når vi taler udvikling og nytænkning på længere sigt.”

5 TID TIL EKSPERIMENTER OM EVALUERING

Selvom Peter Ø. Andersen selv er en del af den følgegruppe, der har udarbejdet kommissoriet for den kommende evaluering af pædagoguddannelsen, er han ikke ukritisk over for det evalueringsparadigme, der har præget de seneste års uddannelsestænkning. ”Evalueringer skaber meget brugbar viden, men det er en bestemt type viden og ikke den eneste form for viden, der er brug for, når pædagoguddannelserne – og andre uddannelser for den sags skyld – skal udvikles. Derfor håber jeg også, at vi, når vi er færdige med det her evalueringstrip, kan foreslå og iværksætte nogle forsøgsordninger, nogle udviklingsprojekter, hvor der prøves ting af og eksperimenteres med pædagoguddannelsen, for ellers kan vi godt risikere at blive ved med at træde rundt i de samme spor,” siger Peter Ø. Andersen.

Det kræver, at man prøver at sætte sig ud over de sidste 25 års uddannelsestænkning, forklarer han og refererer til reformen af pædagoguddannelsen i 1992. Den gang havde man også tilknyttet et udvalg, som skulle udstikke rammerne for den nye pædagoguddannelse. ”Dets opgave var blandt andet at prøve at se fremad og give nogle bud på, hvordan fremtidens pædagogiske arbejde ville se ud, hvilke udfordringer det rummede, og hvordan man bedst muligt kunne skabe en pædagoguddannelse, der kunne møde fremtidens udfordringer. Det kan man selvfølgelig gøre med mere eller mindre held. Men man prøvede. Det gør man stort set ikke i dag, hvor uddannelsesudviklingen næsten kun sker gennem evalueringer af det forudgående,” siger Peter Ø. Andersen og fortsætter: ”Det resulterer i en mere stillestående og reaktiv uddannelsesudvikling, der ikke giver rum for, at nye tiltag og muligheder kan komme til syne. Det er egentlig en løjerlig måde at gøre det på. I en tid, hvor tingene udvikler sig hurtigere og hurtigere, planlægger og udvikler man mere og mere, som om det primært handler om at forfine det, vi allerede har.”